

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

Reflexia volebného práva žien v publicistike denníka Čech (1919–1920)

Kristína Vilimeková

Obsah

Úvod	2
1. Československá strana ľudová	4
1.1. Vznik a východiská strany	4
1.2. Oficiálny postoj k volebnému právu žien	5
2. Katolícky denník Čech	9
2.1. Založenie a vývoj periodika do roku 1919	9
2.2. Publicistika článkov medzi rokmi 1919-1920.....	10
2.2.1. Oznamy a pozvánky.....	10
2.2.2. Fejtóny	11
2.2.3. Anna Šmahová – stála autorka článkov	12
2.2.4. Umiestnenie a pravidelnosť článkov.....	12
Záver	13
Zoznam prameňov	14
Politické programy	14
Dobová tlač	14
Zoznam použitej literatúry	14
Internetové zdroje.....	15

Úvod

Ženy v Československu patrili medzi prvé na svete, ktorým bolo volebné právo priznané ústavou z roku 1920. Už pri vzniku Revolučného národného zhromaždenia v roku 1918 sa medzi jeho členmi objavili aj ženy, a to napriek tomu, že v tom čase ešte nedisponovali volebným právom. Pri obecných voľbách v roku 1919 sa ženské mená objavili na volebných lístkoch a o rok neskôr sa na parlamentných voľbách zúčastnilo celé obyvateľstvo vrátane žien. Prvé voľby na našom území, v ktorých ženy disponovali všeobecným, tajným, priamym a rovným volebným právom, sa uskutočnili pred 106 rokmi. V súčasnosti je slovenská spoločnosť na existenciu ženského volebného práva plne zvyknutá a vníma ho ako samozrejmu súčasť demokratického politického systému. Napriek tomu sa často zabúda na skutočnosť, že v niektorých častiach sveta ženy toto právo stále nemajú alebo je výrazne obmedzené. Z tohto dôvodu považujem za dôležité túto historickú skúsenosť a jej význam pravidelne pripomínať.

Práca sa zaoberá postojom Československej strany ľudovej k volebnému právu žien v rokoch 1919 – 1920 v kontexte formovania nového československého štátu. Cieľom práce je načrtnúť, ako táto politická strana vnímala a prezentovala politické práva žien prostredníctvom denníka *Čech* a ako sa samotné periodikum vo svojich článkoch stotožňovalo s východiskami strany, vrátane jeho názoru na vybranú tému a ako svojou publicistikou tento postoj vyjadrovalo.

Prácu som časovo ohraničila rokmi 1919-1920, keďže ide o obdobie, v ktorom sa konali prvé voľby v novovzniknutom štáte a získanie volebného práva žien predstavovalo aktuálnu a intenzívne diskutovanú tému nielen v spoločnosti, ale aj v prostredí politických strán. Osobitnú pozornosť som venovala Československej strane ľudovej. Pri výbere predmetu skúmania som sa rozhodla zamerať práve na túto politickú stranu kvôli jej relatívne nedávnej zmene postoja k ženskej otázke.

Rovnako ako v prípade politických strán aj politických periodík bolo v tomto období veľké množstvo. V medzivojnovom období bola tlač najrozšírenejší typ médií prostredníctvom ktorých tlmočili svoje názory a myšlienky širokej verejnosti. Pre prácu som zvolila denník *Čech*, ktorý bol prominentným periodikom Československej strany ľudovej ešte pred tým, ako si strana vytvorila vlastný tlačový orgán v roku 1922 v podobe *Ľudových novín*. Denník *Čech* teda nebol oficiálnym tlačovým orgánom ČSL, no napriek tomu so stranou úzko spolupracoval, poskytoval jej priestor na šírenie svojich myšlienok, východísk a názorov a zároveň s ňou zdieľal postoje k viacerým témam, vrátane postoju k volebnému právu žien. Na základe blízkeho vzťahu denníka *Čech* s ČSL som sa za pomoci preskúmania čísiel

vybraného periodika z rokov 1919-1920 a rozboru článkov relevantných k danej téme pokúšala načrtnúť obraz o postoji strany a periodika k témam volebného práva žien a ich účasti na politickom živote.

Celkový počet čísiel v dvoch ročníkoch, s ktorými som pracovala, bol 718. Počas štúdia jednotlivých čísiel som identifikovala približne 40 komplexnejších článkov, ktoré sa venovali téme volebného práva žien. Ak však do počtu relevantných článkov zarátame i krátke oznámenia a pozvania na konajúce sa prednášky či stretnutia ženských spolkov a organizácií, ktoré boli skôr krátkeho formátu a vyskytovali sa na stranách denníka *Čech* pomerne často, výsledný počet článkov sa strojnásobí.

1. Československá strana lidová

1.1. Vznik a východiská strany

Počiatky Československej strany ľudovej (ďalej už len ČSL) možno sledovať už v priebehu 19. storočia, počas vzniku viacerých rôznych katolíckych strán, ktoré sa postupne do januára 1919 spojili do jednej strany. Tento proces započali moravské strany,¹ ktoré už v roku 1918 vytvorili Moravsko-sliezsku stranu ľudovú, pričom na zjazde z 26. januára 1919 došlo k pripojeniu ďalších katolíckych strán² a uznaniu predsedníctva Jana Šrámeka³ (predsedu už predošlej Moravsko-sliezskej strany). Pôvodne fungovala ako voľné združenie strán v rámci jedného poslaneckého klubu, ktorého členom bola aj Slovenská ľudová strana (jeho predsedom bol taktiež Jan Šrámek). Ústredný výkonný výbor strany bol ustanovený v roku 1922 (po odchode Slovenskej strany ľudovej z klubu) a jeho predsedom sa stal, opäť, Jan Šrámek.⁴

Pre vytvorenie jednej veľkej strany sa katolícke strany rozhodli prevažne kvôli silnej protikatolíckej vlne, ktorá nastala po vytvorení československého štátu. Katolícke strany mali vďaka svojim prevažne konzervatívnym hodnotám blízko ku katolíckej šľachte a monarchii.⁵ Uvedomovali si zložitú situáciu, v ktorej sa ocitli – na jednej strane boli stále verné monarchistickému zriadeniu, no na strane druhej videli postupne sa formujúci samostatný štát. Postupne sa začali prikláňať k novému štátnemu zriadeniu, no napriek tomu bolo proti-katolícke hnutie s názvom “Preč od Ríma” stále silné. Nepomohla im ani náboženská kríza, ktorou si prechádzali viacerí po skončení vojny a s ňou aj hromadný odchod veriacich z rímskokatolíckej cirkvi. Katolícke strany verili, že takýmto tempom v novom štáte zrejme neprežijú a tak videli cestu v spojení sa do jednej strany.⁶

¹ Katolícka strana národná na Morave a Moravsko-sliezská strana kresťansko-sociálna na Morave. TRAPL, Miloš. Československá strana lidová. In MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, 1. Díl, Období 1861-1938*. Brno 2005. s. 655. TRAPL, Miloš. *Politika českého katolicismu na Moravě 1918-1938*. Praha 1968. s. 16.

² Katolícko-národná strana konzervatívna (pôvodne Katolícko-národná strana v Čechách), Konzervatívna strana ľudová, Česká strana kresťansko-sociálna v kráľovstve Českom a Kresťansko-sociálna strana ľudová. MAREK, Pavel. Český politický katolicizmus. In MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, 1. Díl, Období 1861-1938*. Brno 2005. s. 292-293.

³ Bol kňazom, politikom a jednou s popredných osobností kresťansko-sociálneho prúdu už od 90. rokov 19. storočia. Zároveň sa stal výrazným predstaviteľom politického katolicizmu, najmä počas a po vytvorení ČSR a ČSL. MAREK, Pavel. *Čeští křesťanští sociálové*. Olomouc 2011. s. 305-318.

⁴ TRAPL, Miloš. Československá strana lidová. In MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, 1. Díl, Období 1861-1938*. Brno 2005. s. 655-656.

⁵ TRAPL, Miloš. Československá strana lidová. s. 655.

⁶ TRAPL, Miloš. Československá strana lidová. s. 655. TRAPL, Miloš. *Politika českého katolicismu na Moravě*.

Východiská strany korenili v ideách českého a moravského politického katolicizmu začiatkom 20. storočia, ešte pred vznikom strany. Ten môžeme rozdeliť na dva prúdy: katolícko-národný a kresťansko-sociálny. Spomedzi črt, ktoré ich spájali a napomohli ku postupnému zjednoteniu do ČSL, bola tá najvýraznejšia silná viera v Boha a jej vnímanie ako toho najdôležitejšieho piliera existencie ľudstva. Ďalší spoločný faktor sa nachádzal v odmietaní liberalizmu – ten bol podľa nich príčina úpadku viery, mravnosti a nerešpektovania Boha ako najvyššej autority. Oba prúdy zároveň dôrazne odmietali kapitalizmus, pričom kapitalistické zriadenie v ich očiach okrádalo a vykorisťovalo pracujúcu vrstvu a sústredilo veľké bohatstvo v rukách malej skupiny ľudí.⁷ Na druhej strane však oba prúdy odmietali aj ideu komunizmu – teda marxizmu, ktorý bol cez snahy socialistov o zrušenie súkromného majetku priam škodiaci pre robotnícku vrstvu. Zároveň v ich očiach podporoval hnutie proti majetnejším vrstvám.⁸

ČSL zostala naklonená k hodnotám kresťanského socializmu, z ktorého vznikol základný program strany, tzv. kresťanský solidarizmus.⁹ Stál na nevyhnutnosti spolupráce všetkých tried a vrstiev spoločnosti (vrátane robotníkov, poľnohospodárov, roľníkov či podnikateľov) na základe kresťanského učenia. Zdôrazňoval spoločnú zodpovednosť nie len všetkých komunit, ale aj samostatných jedincov z tých daných komunit za to, aby boli skutočná sociálna spravodlivosť a prosperita krajiny postupne dosiahnuté.¹⁰ Kresťanský solidarizmus veril, že ak chce takýmto spôsobom reformovať celú spoločnosť, musí začať kresťanskou mravnou nápravou jedinca.¹¹ ČSL tak môžeme charakterizovať ako stranu konzervatívnu, ktorej cieľom bolo transformovanie liberálneho demokratického štátu (novovzniknutej ČSR) na štát kresťansko-demokratický.

1.2. Oficiálny postoj k volebnému právu žien

Sociálna politika zohrávala veľkú úlohu v rámci programov politických strán novovzniknutej

s. 15.

⁷ MAREK, Pavel. Český politický katolicizmus. s. 264.

⁸ Toto odmietanie bolo obsiahnuté a odôvodnené v encyklike pápeža Leva XIII. pod názvom *Rerum Novarum* z roku 1891. Okrem toho, že odštartovala šírenie kresťansko-sociálneho prúdu, inšpirovala aj program Katolíckej strany národnej na Morave a ovplyvnila český a moravský politický katolicizmus ako taký. MAREK, Pavel. Český politický katolicizmus. s. 262-263.

⁹ TRAPL, Miloš. *Politický katolicizmus a československá strana lidová v československu v letech 1918-1938*. Praha 1990. s. 12.

¹⁰ STAŠEK, Bohumil (ed.). *Obnova lidské společnosti: Program a zásady Československé strany lidové v Čechách*. Praha 1920. s. 5.

¹¹ STAŠEK, Bohumil. *Obnova lidské společnosti*. s. 31.

ČSR. Dôraz na riešenie sociálnych problémov bol patrične odôvodnený – povojnová situácia v ČSR bola katastrofálna aj z hľadiska sociálneho. Už spomenutú náboženskú krízu sprevádzala aj kríza morálna, ktorá sa prejavovala úpadkom mravov v rámci spoločnosti.¹² Dôraz na rôznorodé sociálne problémy sa priamo vzťahoval aj na otázku žien. Najmä po prelome storočí bola ženská otázka rozoberaná viacerými politickými stranami. Ak chcel štát riešiť sociálne problémy jeho obyvateľstva, bolo nevyhnutné sa venovať otázkam žien, ktoré tvorili približne polovicu obyvateľstva. Spoločnosť a hlavne politické strany začali intenzívnejšie vnímať ich voličský potenciál.¹³

Ženská otázka bola priamo pomenovaná a riešená už v programe Kresťansko-sociálnej strany Českej z roku 1897. Ten ženskú otázku riešil vo vyhradenej jednostranovej sekcii,¹⁴ v ktorej bolo jasne stanovené, že základnou sociálnou úlohou ženy bola pozícia matky v domácnosti. Boli zástancami toho, aby boli ženy pre ich “nenahraditeľnú úlohu” v spoločnosti čo najviac vylúčené z prác nie len v továrňach a dielňach, ale i z úradov či iných “mužských povolání”.¹⁵ Ak chcela žena pracovať, boli jej v programe odporúčané iné alternatívy. Strana však zároveň bola toho názoru, aby bola žena, ktorá sa rozhodne pracovať ako ošetrovateľka, spoločnosťou podporovaná. Ženám, ktoré sa ešte nevydali, bolo odporúčané nastúpiť na pozíciu učiteľky, po prípade úradníčky na pošte.¹⁶ Ku práci žien v politike, či aspoň v obecných zastupiteľstvách, sa však program nevyjadroval, rovnako ako o aktívnom volebnom práve žien. Ak sa žena mala zúčastňovať verejného diania, mala sa realizovať napr. charitatívnou činnosťou a šírením kresťanského katolíckeho učenia.¹⁷ Ich práca, keď už nejakú mali, ich nikdy nemala natoľko zaneprázdniť, aby sa nedokázali venovať svojim základným úlohám, manželky a matky.¹⁸

¹² Takáto situácia bola spôsobená z hneď niekoľkých dôvodov: dôsledok traumy z vojny nie len vojakov, ale aj iných preživších a pozostalých, či rozpad doterajšieho systému, čiže monarchie a postu cisára, ako najvyššej tradičnej autority. Obyvateľstvo prichádzalo často do existenčnej krízy a pri toľkých zmenách v spoločnosti, samotnom politickom zriadení, ale aj zmenách osobných (ktoré, samozrejme, nie vždy boli pozitívne), bol náklon ku nadmernému požívaniu alkoholu, vedeniu až priveľmi hýrivého života či dokonca kriminalite čoraz častejši. KONRÁD, Ota. Post-war Societies (Czechoslovakia). In 1914-1918-online. *International Encyclopedia of the First World War*. [on-line]. s. 1-2. Dostupné na internete: <<https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/post-war-societies-czechoslovakia/?format=pdf>> [cit. 4.3.2026].

¹³ MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohľadu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění ČR 1918-1939*. Praha 2007. s. 31.

¹⁴ Konkrétne išlo o 5. sekciiu pod názvom “Ženská otázka”. VRBA, Rudolf. *Program české strany křesťansko-sociální*. Praha 1897. s. 33.

¹⁵ S týmto strana nesledovala doslovné vyhodnenie žien z ich prác, no odporúčala, aby sa na tieto pracovné pozície nehlásili vôbec. VRBA, Rudolf. *Program české strany křesťansko-sociální*. s. 33.

¹⁶ Zaujímavým bodom v tejto sekcii programu je návrh, podľa ktorého by ženské spolky mali mať právo zverejňovať názvy obchodov, podnikov a mená zamestnávateľov, pod ktorými boli ženy pracovne vykorisťované alebo dokonca zažívali rôzne formy sexuálneho napadnutia. VRBA, Rudolf. *Program české strany křesťansko-sociální*. s. 34.

¹⁷ MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohľadu*. s. 31.

¹⁸ MAREK, Pavel. Český politický katolicismus. s. 265.

Myšlienka, že základnou úlohou ženy v spoločnosti mala byť pozícia matky v domácnosti, pretrvávala aj vo východiskách ČSL.¹⁹ Na rozdiel od staršieho programu a konzervatívnym hodnotám katolíckych strán z 19. storočia sa český program ČSL z roku 1920²⁰ ku práci žien nestaval negatívne, naopak, navrhoval viacero krokov, ktoré mali chrániť pracujúce matky.²¹ Volebné právo žien bolo v rámci programu ČSL podporované podobne, ako tomu bolo aj pri programoch iných politických strán v novom štáte. ČSL rovné volebné právo obhajovala v duchu tzv. kresťanského demokratizmu, podľa ktorého sú si rovnoprávny všetci občania štátu bez rozdielov vierovyznania, stavu či národnosti. Teda právo podieľať sa na riadení štátu za pomoci aktívneho a pasívneho volebného práva by mali mať muži aj ženy.²²

Postupnú zmenu názorov ovplyvnilo viacero faktorov, vďaka ktorým katolícke strany prešli z odmietania volebného práva žien k jeho podpore. Prvým bolo samotné ženské hnutie, ktoré zohralo nespochybniteľne veľkú úlohu pri jeho dosiahnutí. Ľudia z radov politického katolicizmu sa však do ženského hnutia len málo zapájali. Vníмали ho ako moc radikálne a stálo proti ich tradičným a konzervatívnym hodnotám.²³ Zároveň však po prelome storočí nastali chvíle, kedy sa ku myšlienke volebného práva žien vyjadril niekto aj s pozitívnejším názorom.²⁴ Ďalším faktorom bola rastúca konkurencia na politickompoli. Rovnako, ako aj ostatné politické

¹⁹ BUREŠOVÁ, Jana. Katolícké ženské spolky v období prvej Československej republiky a jejich role vo verejnej práci. In BAHENSKÁ, Marie – MALÍNSKÁ, Jana (eds.) *Ženy a politika (1890-1938)*. Praha 2014. s. 279.

²⁰ ČSL mala politických programov hneď niekoľko: české a moravské krídlo strany aj pobočky strany na Slovensku a Podkarpatskej Rusi mali totiž programy samostatné. Moravské krídlo dokonca vydalo programy až dva: prvý predbežný v roku 1920 a druhý o rok neskôr, teraz už oficiálne schválený zemským zjazdom strany. Program českého krídla, vydaný Ústredným sekretariátom ČSL v Prahe, bol publikovaný v roku 1920 pod názvom „*Obnova lidské společnosti: Program a zásady Československé strany lidové v Čechách*“. Napriek tomu, že sa jednalo o jednu politickú stranu, sa programy často od seba líšili, najmä pri hospodárskych a národnostných otázkach. V kultúrnych a sociálnych otázkach si však boli podobné a oba boli založené na základe kresťanského solidarizmu. TRAPL, Miloš. *Politický katolicismus a československá strana lidová* s. 12.

²¹ Sem sa radil zákon o ochrane materstva, ktorý by matkám zabezpečil okrem ochrany 4-6 týždňov pred a po pôrode i právo odísť z práce, kedy uznali za nutné bez toho, aby prácu či možnosť na ďalšie zamestnanie stratili a zákaz práce (teda materskú dovolenku) v dĺžke 8 týždňov, v prípade predčasného pôrodu alebo narodenia mŕtveho dieťaťa v dĺžke 6 týždňov. STAŠEK, Bohumil. *Obnova lidské společnosti*. s. 10.

²² STAŠEK, Bohumil. *Obnova lidské společnosti*. s. 56-57.

²³ Muž mal na starosti živiť rodinu prostredníctvom svojej práce, na ktorú potreboval nejaké vzdelanie. Žena mala za základnú úlohu sa o rodinu postarať svojou prítomnosťou doma, udržiavaním chodu domácnosti

a výchovou detí. Politický katolicizmus preto považoval požiadavky ženského hnutia za zbytočné. Ženám vyššie vzdelanie bolo nepotrebné, taktiež možnosť vykonávať „mužské“ povolania (či vôbec pracovať). BUREŠOVÁ, Jana. Katolícké ženské spolky. s. 279.

²⁴ Ako príklad je možné uviesť klerikálny zjazd z 6. a 7. januára 1908, kde istá slečna Jakubcová predložila návrh, podľa ktorého by mali katolíci verejne vyjadriť podporu volebnému právu žien. Svoj návrh obhajovala s tým, že ak klerikáli nechcú o priazeň žien prísť mali by sa za volebné právo žien postaviť, ak keď stojí priamo proti ich hodnotám. Tento návrh však nakoniec na zjazde neprešiel – iní prítomní na zjazde argumentovali s tým, že napriek uznávaniu rešpektu, ktorý si ako členovia spoločnosti ženy zaslúžia, miesto v rozhodovaní o štátnych záležitostiach skrátka nemali a tak presadenie rovného volebného práva bol nezmysel. *Ženský list*, 1908, roč. 17., č. 3, s. 7.

strany,²⁵ si strany politického katolicizmu začali uvedomovať veľkosť potencionálnej voličskej základne v podobe žien. To viedlo konzervatívnejší politický katolicizmus mierne upustiť od ich tradičných hodnôt a byť viac otvorený myšlienke zrovnoprávnenia žien s mužmi.

Ten najlepší spôsob, ako sledovať tento postupný prechod odmietavého postoja na postoj ústretový je prostredníctvom katolíckych periodík. V nich katolícke strany vyjadrovali svoje názory, postoje a myšlienky. Publikácia vlastných kvalitných periodík bola jedna z tých najefektívnejších metód, akými politické strany dokázali šíriť svoje východiská medzi širokú verejnosť a získať si čo najviac priaznivcov a voličov, čo platilo aj pre český a moravský politický katolicizmus. Jedným z takýchto periodík bol denník *Čech*, ktorý svoje fungovanie započal už za čias Rakúsko-Uhorska a bol vydávaný aj po vzniku ČSR.

²⁵ Napr. Česká strana národně sociální, Národní strana slobodomyselná či Česká strana pokroková. Národní socialisti už v roku 1898 prijali na svojom prvom zjazde program, v ktorom požadovali nie len rovné volebné právo, ale aj rovnosť pohlaví a Česká strana pokroková s mladočechmi plánovali, rovnako ako sociální demokrati, od roku 1908 kandidatúru ženy do Českého snemu. MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu* s. 21.

2. Katolícky denník Čech

2.1. Založenie a vývoj periodika do roku 1919

Čech, vychádzajúci medzi rokmi 1869 až 1937, bol periodikum konzervatívneho charakteru. Prvé číslo periodika vyšlo 25. apríla 1869 s podtitulom *Politický týždenník cirkevný* a redaktorom Janom Drozdom. Už v druhom ročníku však nastali zmeny – podtitul sa zmenil na *Politický týždenník katolícky* a v redakcii Drozda vystriedal Antonín Schmitt. Zmeny v redakcii a podtitule nastali aj pri nasledujúcich ročníkoch.²⁶ Zároveň sa menila aj periodicita *Čecha*, ktorý pôvodne vychádzal jedenkrát do týždňa, od roku 1871 trikrát do týždňa až sa z neho v roku 1872 stal denník.²⁷ Po prelome storočí sa vlastníkom periodika stal Václav Kotrba ml.²⁸ Vďaka finančnej pomoci, ktorú získal od družstva Vlast', sa Kotrbovi podarilo zmeniť dovtedajšie zameranie periodika. Vytvoril z neho úspešný kresťansko-sociálny denník, ktorý si získal čitateľov po celom území Českých krajín.²⁹ Vydávanie *Čecha* pokračovalo aj po vytvorení ČSL v roku 1919 a naďalej zostával tým prominentnejším spomedzi katolíckych periodík aj napriek tomu, že už oficiálne politický nebol.³⁰

Čech sa na svojich stranách vyjadroval ku téme volebného práva žien počas prvých rokov jeho existencie s negatívnym postojom a často spochybňoval schopnosť žien podieľať sa na riadení štátu prostredníctvom ich volebného práva.³¹ Obrat v postoji bol ovplyvnený zmenou postavenia politického katolicizmu (v prípade *Čecha* kresťanského socializmu) ku volebnému právu žien. Spôsobilo ju napr. narastajúca podpora volebného práva žien inými (konkurenčnými) politickými stranami či podpora verejnosti, obzvlášť počas Veľkej vojny. Články na túto tému v periodiku boli čoraz viac neutrálne ladené, až napokon vo svojich článkoch *Čech* ženskú prítomnosť v politike začal verejne podporovať. V roku 1918 boli strany

²⁶ Pri treťom ročníku sa podtitul skrátil na len *Politický týždenník* do č. 5 a od č. 6 toho istého ročníku na *List politický*, pričom novým redaktorom sa stal Karel Jelen. Tento podtitul pretrval do roku 1872, kedy *Čech* prestal používať podtitul úplne a do redakcie zasadol Jan Černý. V nasledujúcich rokoch sa na poste redaktora vystriedali aj ďalšie osoby, ktorými boli František Adolf Schubert, Petr Kopal a Josef Hubáček. TUMPACH, Josef – PODLAHA, Antonín. *Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do nynější doby. Část čtvrtá*. Praha 1918. s. 1849.

²⁷ MALINSKÁ, Jana. *České ženské hnutí v zápase o politické zrovnoprávnění žen. Role spolků a politických stran v letech 1890–1914* (dizertačná práca). Univerzita Karlova v Praze, 2007. s. 309.

²⁸ MAREK, Pavel. *Český politický katolicismus*. s. 281.

²⁹ MAREK, Pavel. *Český politický katolicismus*. s. 281.

³⁰ Po vzniku ČSR a vzniku novej katolíckej strany stratil politický katolicizmus v Česku a Morave množstvo politických katolíckych periodík. Oficiálny tlačový orgán získala ČSL až v roku 1922, prostredníctvom *Ludových listov*. Po ich vytvorení stratil *Čech* význam ako neoficiálny orgán Českého a Moravského politického katolicizmu úplne. TRAPL, Miloš. *Československá strana lidová*. s. 661-662.

³¹ MALINSKÁ, Jana. *České ženské hnutí*. s. 311-312.

Čecha zaplnené správami o vojne a aktivitách národného odboja, pričom články venované ženám boli zamerané práve na ich účasť vo verejnom živote, ako “jeden z najvýznamnejších následkov vojny”.³² Koncom roka 1918, po vytvorení samostatného štátu, sa v Čechovi objavili články aj na tému rovného, tajného a všeobecného volebného práva (teda aj žien),³³ ktoré malo byť v najbližšej dobe uzákonené.

2.2. Publicistika článkov medzi rokmi 1919-1920

2.2.1. Oznamy a pozvánky

Ak sa v denníku *Čech* v tomto období vyskytol článok venovaný kresťanskej žene, nezabudol pripomenúť jej dôležitú úlohu v rámci nielen rodiny, ale aj verejného života a jej povinnosť podporiť katolícku stranu, ktorá sa snaží o dosiahnutie vytvorenia československého štátu založenom na kresťanských základoch. Najčastejší typ článku vydávaný v denníku boli krátke oznámenia o podujatí typu spolkových stretnutí (či už Rady katolíckych žien českých či inej organizácii ako napr. Kresťansko-sociálneho spolku žien a dievčat českých) alebo organizovaní prednášok s účelom politickej výchovy ženskej zložky voličstva – tá bola podľa vyjadrení ČSL v článkoch, ktoré boli zverejnené v denníku *Čech*, z jej dovtedajšieho nedostatku hocijakých skúseností v politickej sfére nevyhnutná na to, aby ženy pripravili na ich nové práva, ktoré prišli aj s novými dôležitými povinnosťami.³⁴ ČSL si zároveň v priebehu 20. rokov 20. storočia čoraz viac začínala uvedomovať dôležitosť katolíckych ženských spolkov a organizácií, či už politických alebo nepochitických, pre šírenie názorov a samotnej kampane strany, čo je možné vidieť už medzi rokmi 1919 až 1920.³⁵ Tento fenomén sa odzrkadlil na stranách denníka *Čech*, ktorý úzko spolupracoval s ČSL a zdieľal s ňou rovnaký názor o dôležitosti katolíckych ženských organizácií. Aktivita katolíckych žien bola aj takouto formou krátkych oznámení a pozvaní, umiestnených často niekde uprostred čísla, na stranách denníka *Čech* podporovaná.

Tá najdôležitejšia politická téma rozoberaná na začiatku roka 1920 vo všetkých politických

³² Slová z článku “*Propagační síla ženy. Žena a válečná půjčka*“, v ktorom *Čech* navrhuje vojenskú pôžičku podporiť propagačnou činnosťou žien. *Čech*, 1918, roč. 43, č. 185, s. 4.

³³ Ako príklad je možné uviesť článok “*Volební právo s poměrným zastoupením*.” z 8. decembra. *Čech*, 1918, roč. 43, č. 335, s. 2.

³⁴ Strana tento svoj názor na nedostatočnú politickú vyspelosť žien vyjadrila v článku “*Povolání. Rada katolických žen českých*.” z 18. čísla roku 1919 oznamujúcom vytvorenie Rady žien s cieľom politicky a kultúrne vychovávať katolícke ženy. *Čech*, 1919, roč. 44, č. 18, s. 5.

³⁵ BUREŠOVÁ, Jana. Katolícké ženské spolky. s. 284.

periodikách bola bez pochyb nová československá ústava,³⁶ v ktorej sa kodifikovalo všeobecné, tajné a rovné volebné právo. Okrem všeobecného rozboru novej ústavy sa však kodifikácii ženského volebného práva *Čech* v žiadnom článku nijak špeciálne nevenoval. Medzi najneutrálnejšie a najkratšie vyjadrenia na otázku volebného práva žien patrili práve oznámenia o jeho prijatí a zakotvení v novej ústave, v rámci rozsiahlych článkov rozoberajúcich ústavu, ktoré boli umiestnené prevažne na titulnej strane. V podstate by sa dali tieto články považovať nie za vyjadrenia, ako skôr informačné oznámenia. Podobne boli ladené slová týkajúce sa volebného práva žien v zahraničí, resp. iných krajinách – tie *Čech* najčastejšie slabo analyzoval a oznámil v samostatných článkoch umiestnených zväčša ku koncu vydania.³⁷

2.2.2. Fejtóny

Na vyjadrenie podpory volebného práva žien používal *Čech* aj fejtóny. Využívali sa zväčša na zverejňovanie úryvkov zo zahraničných periodík, ktoré sa redakcii javili ako zaujímavé a aktuálne. Napr. písal o článku z francúzskeho denníka *Figaro*, ktorý sa pýtal žien (prevažne političiek či inak vzdelaných žien) pochádzajúcich z viacerých krajín: „Čo by vykonali ženy, keby dosiahli vlády?“³⁸ Zároveň však *Čech* poskytoval vo fejtónoch priestor autorom aj pre iné typy článkov, pričom niektoré naberali až netradičný rozprávajúci štýl. Podobným článkom bol fejtón od Emanuela Žáka pod názvom „Žena-poslanec.“, v ktorom čitateľom opisuje konverzáciu medzi rozprávačom a nemenovaným „pánom vrchným radom“, ktorí diskutovali o volebnom práve žien. Počas celej konverzácie sa snaží rozprávač pánovi vysvetliť význam volebného práva žien. Ten sa totiž obáva, či bolo uzákonenie volebného práva žien to právne rozhodnutie – základná úloha ženy bola matka v domácnosti, ženy na prácu v politike čas nemajú. Rozprávač mu na všetky jeho otázky a argumenty odpovedá a vysvetľuje. Existuje množstvo nadaných slobodných žien či matiek, ktoré už majú deti veľké. Vysvetlil mu, akú dôležitú úlohu umiernenia napätia či konfliktov majú ženy v parlamente. Konečné slová pána pôsobia, že sa s účasťou žien v politike zmieril. Či išlo o osobnú skúsenosť autora alebo

³⁶ O jej schválení *Čech* informuje 1. marca 1920 v článku „*Národní shromáždění. Schůze 126. Schválení ústavy.*“ *Čech*, 1920, roč. 45, č. 60, s. 1.

³⁷ Objavili sa však aj výnimky, napr. keď v roku 1919 písal o volebnej reforme v Taliansku, keď v článku vyjadril svoju podporu volebného práva žien. Článok „*Volební reforma v Itálii.*“ *Čech*, 1919, roč. 44, č. 217, s. 4.

³⁸ Odpovedí bolo na otázku veľké množstvo a *Čech* sa rozhodol tie „najzaujímavejšie“ a „najvtipnejšie“ zverejniť pre ich čitateľov. Na konci bolo poznamenané, aká to bola škoda, že sa redakcia francúzskeho denníka neopýtala túto otázku aj československých žien, napr. Františky Zemínovej (poslankyňa za ČSS – socialistov), Františky Plamínkovej (členka ČSNS – národných socialistov), či Boženy Ecksteinovej (poslankyňa za ČSDSD – sociálnych demokratov). *Čech* tak vyjadril záujem o vypočutie si ich názoru na danú otázku aj napriek tomu, že ani jedna z vymenovaných žien nereprezentovala ČSL. *Čech*, 1919, roč. 44, č. 192, s. 2-3.

vymyslený príbeh však nebolo objasnené.³⁹ Aj takýmito netradičnými článkami sa volebné právo žien riešilo a podporovalo na stranách *Čecha*.

2.2.3. Anna Šmahová – stála autorka článkov

Pravidelnou prispievateľkou/autorkou článkov o ženách a ich činnostiach, dôležitosti či povinnostiach bola Anna Šmahová, pôsobiaca na sekretariáte Rady žien⁴⁰ vo výkonnom výbore ČSL.⁴¹ Navštevovala rôznorodé podujatia, o ktorých následne napísala texty do denníku *Čech*. Sama prednášala na verejných schôdzach, o ktorých písala. Po obsahovej stránke jej články verbovali katolícke ženy do akcie – oslovovala ich, prihovárala sa k nim a povzbudzovala ich ku podieľaniu sa v šírení kresťanskej viery a myšlienok ČSL a prosila ich o pomoc pri „očistení“ obyvateľstva Československa od negatívnych vplyvov liberalizmu a „pokrokárstva“.⁴² Napriek tomu, že sama žiadnu vysoko postavenú pozíciu v rámci ČSL nemala, zohrávala dôležitú úlohu v oslovovaní ženskej časti voličstva strany v denníku *Čech*, ktorý jej poskytol priestor na vyjadrovanie svojich názorov a myšlienok. Jej meno zostalo zabudnuté a nevyskytuje sa medzi menami významných katolíckych ženských agitátoriek.⁴³

2.2.4. Umiestnenie a pravidelnosť článkov

Téma volebného práva žien sa v denníku objavovala často (ak aj s občasnými medzerami), ale samostatné číslo, alebo aspoň titulná strana, mu venované neboli. *Čech* nebol ženským periodikom, ktoré by sa venovalo výhradne témam ohľadom žien, ale periodikom, ktoré sa ešte pred vytvorením jednotnej ČSL prezentovalo ako politický kresťansko-sociálny denník. Na upútanie pozornosti čitateľov bolo nutné na titulnú stranu vybrať článok o téme, ktorá najviac oslovovala nie len konkrétnu frakciu čitateľov. Aktuálne udalosti, ktoré ovplyvňovali dianie v republike či v strane tak boli oveľa silnejšími kandidátmi na miesto na prednej strane, ako volebné právo žien. Zasadania Národného zhromaždenia či správy o bojoch na území Slovenska mali väčší význam pre obyvateľstvo. Umiestnenie článkov o volebnom práve žien a ich pravidelnosť tak nie sú prekvapujúce.

³⁹ *Čech*, 1920, roč. 45, č. 114, s. 2-3.

⁴⁰ Svoju prácu sekretárky Rady žien niekoľkokrát potvrdila, napr. v článku z 5. októbra 1920 v sekcii „Organizační správy.“ *Čech*, 1920, roč. 45, č. 275, s. 6.

⁴¹ BUREŠOVÁ, Jana. Katolícké ženské spolky. s. 281.

⁴² Ako príklad môžem uviesť článok „Členky a interesenti křesťanského socialismu!“, v ktorom Šmahová pozývala ženy na jej prednášku na zjazdovej schôdzi Kresťansko-sociálneho spolku českých žien a dievčat. Mala sa týkať problému boľševizmu a žiadala v článku ženy, aby bojovali proti nemu podporou a šírením kresťanského socializmu. *Čech*, 1920, roč. 45, č. 231, s. 4-5.

⁴³ Pri čítaní jej článkov sa prezentovala ako známa osobnosť v rámci katolíckeho ženského hnutia. Prezentovala sa tak napr. v článku z októbra 1920 – tvrdila, ako jej prišlo množstvo listov od žien z celej republiky. Sekcia „Organizační zprávy.“ *Čech*, 1920, roč. 45, č. 275, s. 6.

Záver

Cieľom práce bolo analyzovať postoj ČSL k otázke aktívneho a pasívneho volebného práva žien na príklade denníka *Čech* medzi rokmi 1919-1920 a ako sa vybraný denník s daným postojom stotožňoval. Na základe mojich zistení možno tento postoj charakterizovať ako prevažne pozitívny, hoci konzervativizmus strany je v analyzovaných článkoch stále evidentný. Je zrejmé, že sa strana v prípade otázky volebného práva žien snažila o pokrokovejší prístup. Tento postoj však do určitej miery narážal na konzervatívnu predstavu politického katolicizmu o postavení ženy v spoločnosti, ktorú si strana ešte relatívne nedávno so sebou niesla. Napriek tomu však ČSL v prítomnosti žien v politickej sfére videla výrazný potenciál, predovšetkým z hľadiska rozšírenia svojho voličského zázemia. Zapojenie žien do politiky a do činnosti strany tak mohlo pozitívne prispieť k posilňovaniu jej politického vplyvu.

Denník *Čech*, podobne ako aj ďalšie periodiká politického katolicizmu, neprezentoval na začiatku svojej existencie volebné právo žien pozitívne a často spochybňoval schopnosť žien podieľať sa na riadení štátu prostredníctvom pasívneho či aktívneho volebného práva. Postupný prechod politického katolicizmu od negatívneho k pozitívnejšiemu postoju sa však premietol aj na stranách katolíckej tlače, vrátane denníka *Čech*. Hoci denník *Čech* nebol ženským periodikom špecializovaným na politické vzdelávanie žien, venoval tejto téme viac priestoru, než by sa na prvý pohľad mohlo zdať. V rokoch 1919-1920 slúžil ako neoficiálny stranícky orgán ČSL s cieľom osloviť celé voličstvo strany, nielen ženy. Z toho dôvodu sa téma volebného práva žien zvyčajne neobjavovala na titulných stranách jednotlivých čísiel, ale skôr na ďalších stranách, často v strednej časti čísla. Vďaka môjmu štúdiu denníka *Čech* medzi danými rokmi však môžem konštatovať, že materiáli venovaného tejto problematike sa v periodiku nachádzalo pomerne veľké množstvo.

Postoj ČSL k otázke volebného práva žien si prešiel postupným vývojom od pôvodne negatívneho a rezervovaného k jeho akceptácii a podpore, čo je možné vidieť aj prostredníctvom analýzy vybraných článkov denníka *Čech*. Napriek pretrvávajúcemu konzervatívne chápaniu postavenia ženy v spoločnosti strana zdôrazňovala význam politického vzdelávania katolíckych žien a podporovala ich zapájanie do verejného života, aby sa ženy pripravili na nové spoločenské a politické úlohy, ktoré súviseli s nadobudnutím ich volebného práva. Redakcia denníka *Čech* tento názor zdieľala a pomáhala strane v tomto vzdelávaní žien prostredníctvom svojej publicistiky.

Zoznam prameňov

Politické programy

STAŠEK, Bohumil (ed.). *Obnova lidské společnosti: Program a zásady Československé strany lidové v Čechách*. Praha 1920.

VRBA, Rudolf. *Program české strany křesťansko-sociální*. Praha 1897.

Dobová tlač

Čech, 1918-1920.

Ženský list, 1908.

Zoznam použitej literatúry

BLABOLIL, Antonín. *Bibliografie českých katolických novin a časopisů vycházejících v Čechách v letech 1800 – 1918*. Praha 1970.

BUREŠOVÁ, Jana. Katolické ženské spolky v období první Československé republiky a jejich role ve veřejné práci. In BAHENSKÁ, Marie – MALÍNSKÁ, Jana (eds.) *Ženy a politika (1890-1938)*. Praha 2014.

MALINSKÁ, Jana. *České ženské hnutí v zápase o politické zrovnoprávnění žen. Role spolků a politických stran v letech 1890–1914* (dizertačná práce). Univerzita Karlova v Praze, 2007.

MAREK, Pavel. *Čeští křesťanští sociálové*. Olomouc 2011.

MAREK, Pavel. Český politický katolicismus. In MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, 1. Díl, Období 1861-1938*. Brno 2005.

MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění ČR 1918-1939*. Praha 2007.

OSYKOVÁ, Linda. *Volebné kampane politických stran na Slovensku počas 1. ČSR*. Bratislava, 2012.

TRAPL, Miloš. Československá strana lidová. In MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*, 1. Díl, Období 1861-1938. Brno 2005.

TRAPL, Miloš. *Politický katolicismus a československá strana lidová v československu v letech 1918-1938*. Praha 1990.

TRAPL, Miloš. *Politika českého katolicismu na Moravě 1918-1938*. Praha 1968.

TUMPACH, Josef – PODLAHA, Antonín. *Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do nynější doby. Část čtvrtá*. Praha 1918.

Internetové zdroje

KONRÁD, Ota. Post-war Societies (Czechoslovakia). In *1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War*. [on-line]. s. 1-2. Dostupné na internetu:

<https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/post-war-societies-czechoslovakia/?format=pdf> [cit. 4.3.2026].